

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRUNG THỊ HỒNG BIÊN

**THẾ GIỚI NHÂN VẬT TRONG TRUYỆN NGẮN
LÊ MINH KHUÊ SAU NĂM 1975**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Thái Nguyên - 2015

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRUNG THỊ HỒNG BIÊN

**THẾ GIỚI NHÂN VẬT TRONG TRUYỆN NGẮN
LÊ MINH KHUÊ SAU NĂM 1975**

**Chuyên ngành: Văn học Việt Nam
Mã số: 60 22 01 21**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: TS. CAO THỊ HỒNG

Thái Nguyên - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đề tài luận văn khoa học: “*Thế giới nhân vật trong truyện ngắn Lê Minh Khuê sau năm 1975*” với các số liệu, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất cứ công trình nào khác, hoàn toàn là công trình nghiên cứu của tôi.

Tác giả luận văn

Trung Thị Hồng Biên.

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này tôi xin chân thành cảm ơn :

Ban Giám hiệu, Ban Chủ nhiệm Khoa Ngữ văn, Khoa Sau đại học trường Đại học Sư Phạm - Đại học Thái Nguyên.

Các thầy, cô giáo ở Viện Văn học, trường Đại học Sư phạm I Hà Nội, trường Đại học Khoa học xã hội và nhân văn Hà Nội, trường Đại học Sư Phạm Thái Nguyên đã trực tiếp giảng dạy tôi trong suốt khoá học.

Đặc biệt tôi xin được bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến Tiến sĩ Cao Thị Hồng, người đã động viên, giúp đỡ tôi rất nhiều trong suốt quá trình viết luận văn. Cuối cùng tôi xin chân thành cảm ơn gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã động viên, khích lệ, tạo điều kiện và giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu.

Tác giả luận văn

Trung Thị Hồng Biên.

MỤC LỤC

	Trang
LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	i
MỞ ĐẦU	1
Chương 1: LÊ MINH KHUÊ - CUỘC ĐỜI - VĂN NGHIỆP VÀ QUAN NIỆM NGHỆ THUẬT.....	9
1.1. Cuộc đời	9
1.1.1 Quê hương và thời niên thiếu.....	9
1.1.2. Thời kì trưởng thành và tham gia kháng chiến	9
1.1.3. Thời kì đất nước hòa bình, thống nhất.....	10
1.2. Văn nghiệp	11
1.2.1. Các giai đoạn sáng tác.....	12
1.2.2. Sự nghiệp văn chương.....	14
1.3. Quan niệm nghệ thuật và quan niệm nghệ thuật về con người của Lê Minh Khuê. 15	
1.3.1. Quan niệm nghệ thuật	15
1.3.2. Quan niệm nghệ thuật của Lê Minh Khuê	16
1.3.3. Quan niệm nghệ thuật về con người của Lê Minh Khuê	20
Tiểu kết.....	33
Chương 2: THẾ GIỚI NHÂN VẬT TRONG TRUYỆN NGẮN LÊ MINH KHUÊ SAU NĂM 1975 NHÌN TỪ PHƯƠNG DIỆN NỘI DUNG	34
2.1. Khái niệm thế giới nhân vật	34
2.1.1. Nhân vật	34
2.1.2. Thế giới nhân vật	35
2.2. Thế giới nhân vật trong truyện ngắn Lê Minh Khuê	35
2.2.1. Thế giới nhân vật phong phú, đa dạng gắn với xã hội thời hậu chiến.....	35
2.2.2. Thế giới nhân vật mang đậm bản sắc văn hóa Việt và những ám ảnh về đời sống tâm linh.....	53

2.2.3. Thế giới nhân vật mang những ưu tư có tính triết luận gắn với cuộc sống nhân sinh	64
Tiểu kết.....	69
Chương 3: THẾ GIỚI NHÂN VẬT TRONG TRUYỆN NGẮN LÊ MINH KHUÊ SAU NĂM 1975 NHÌN TỪ PHƯƠNG DIỆN NGHỆ THUẬT	70
3.1. Nghệ thuật miêu tả ngoại hình và khắc họa nội tâm nhân vật	70
3.1.1. Nghệ thuật miêu tả ngoại hình nhân vật	70
3.1.2. Nghệ thuật khắc họa nội tâm nhân vật.....	75
3.2. Nghệ thuật khắc họa tính cách nhân vật	79
3.2.1. Khắc họa tính cách nhân vật thông qua xây dựng tình huống	79
3.2.2. Khắc họa tính cách nhân vật thông qua hành động ứng xử của nhân vật.....	82
3.3. Nghệ thuật sử dụng ngôn ngữ trong xây dựng nhân vật.....	84
3.3.1. Ngôn ngữ đối thoại.....	84
3.3.2. Ngôn ngữ độc thoại	87
3.3.3. Ngôn ngữ đời thường	88
Tiểu kết.....	90
KẾT LUẬN.....	91
TÀI LIỆU THAM KHẢO	94
PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Lê Minh Khuê là cây bút nữ có “sức bền” và mang phong cách độc đáo. Cùng với nhiều nhà văn khác, những sáng tác của bà đã góp phần đổi mới diện mạo văn xuôi Việt Nam hiện đại, đặc biệt là thể loại truyện ngắn.

Trước năm 1975, người đọc biết đến Lê Minh Khuê qua *Con sáo nhỏ của tôi*, *Cao điểm mùa hạ*, *Những ngôi sao xa xôi*, *Bạn bè tôi*,..... những tác phẩm phản ánh sinh động hiện thực cuộc sống và chiến đấu của những con người thuộc thế hệ trẻ trong những năm kháng chiến chống đế quốc Mỹ hào hùng của dân tộc.

Sau năm 1975, nhất là sau công cuộc đổi mới đất nước, với *Đoạn kết*, *Một chiều xa thành phố*, *Bi kịch nhỏ*, *Những dòng sông - buổi chiều - cơn mưa*,.....Lê Minh Khuê và các sáng tác của bà một lần nữa có sức hấp dẫn đặc biệt đối với bạn đọc. Bởi, chúng đi vào tất cả mọi ngóc ngách của xã hội Việt Nam thời hậu chiến với những vấn đề nóng bỏng mang hơi thở của cuộc sống hôm nay dưới một cái nhìn thẳng thắn, chân thực, tinh táo. Từ chiến tranh đến hòa bình, từ chiến trường về hậu phương, tác phẩm của Lê Minh Khuê không hề đứt đoạn trong cảm hứng sáng tạo, trong việc thể hiện tư tưởng và quan niệm nghệ thuật về con người của nhà văn. Lê Minh Khuê đã nhận chân gương mặt thật của hậu phương nhưng vẫn tiếp tục là chiến trường trong cuộc sống đời thường không khói súng. Do đó tìm hiểu về thế giới nhân vật trong truyện ngắn Lê Minh Khuê sau năm 1975 để thấy được cái nhìn toàn diện về con người thời hậu chiến và mối tương quan giữa quá khứ chiến tranh với hiện tại nhằm rút ra những nhận thức chân thực, cần thiết cho hôm nay.

1.2. Trong tác phẩm Lê Minh Khuê (đặc biệt là những sáng tác thuộc thể loại truyện ngắn), thế giới nhân vật rất phong phú - đó là thế giới nhân vật gắn với xã hội thời hậu chiến, với những ám ảnh về đời sống tâm linh và những ưu tư mang tính triết luận nhân sinh sâu sắc. Chính thế giới nhân vật phong phú trên là yếu tố góp phần tạo ra nét riêng, nét độc đáo trong truyện ngắn của bà sau năm 1975. Vì vậy, chúng tôi hi vọng qua sự tìm hiểu, phân tích và lí giải về thế giới nhân vật trong truyện ngắn Lê Minh Khuê một cách tương đối có hệ thống, luận văn có thể góp thêm tiếng nói khẳng định sự nghiệp văn chương của nhà văn.

1.3. Sâu sắc và ý nghĩa trên từng trang viết, sáng tác của Lê Minh Khuê trước và sau năm 1975, nhất là những sáng tác được viết vào thời kì sau năm 1975, luôn nhận được sự quan tâm của đông đảo bạn đọc và giới nghiên cứu, phê bình. Mỗi bài viết, mỗi công trình nghiên cứu là một cách nhìn, một tiếng nói, một suy nghĩ, một cảm nhận riêng của người viết xoay quanh vấn đề con người và tác phẩm của nhà văn. Trong các bài viết đó, ít nhiều vấn đề về nhân vật và nghệ thuật xây dựng nhân vật trong sáng tác Lê Minh Khuê đã được đề cập và lí giải. Nhưng thật sự chưa có công trình khoa học nào lấy việc tìm hiểu về “*Thế giới nhân vật trong truyện ngắn Lê Minh Khuê sau năm 1975*” làm đối tượng nghiên cứu một cách toàn diện và sâu sắc.

1.4. Đặc biệt, Lê Minh Khuê là một trong những tác giả có tác phẩm được chọn giảng trong nhà trường (*Những ngôi sao xa xôi*), vì vậy nghiên cứu về văn nghiệp Lê Minh Khuê cùng thế giới nhân vật trong truyện ngắn của bà sẽ giúp chúng tôi có được những đánh giá khoa học, khách quan về nhà văn và sự nghiệp của bà trong quá trình giảng dạy.

Với những lí do trên, trên cơ sở kế thừa và tiếp thu kết quả của những người đi trước, chúng tôi mạnh dạn chọn đề tài: “*Thế giới nhân vật trong truyện ngắn Lê Minh Khuê sau năm 1975*” để khám phá và tìm hiểu một cách kĩ càng, cặn kẽ và sâu sắc hơn nhân vật trong tác phẩm của bà. Từ đó thấy được ý nghĩa của những vấn đề mà tác giả đặt ra trong tác phẩm cũng như thông điệp của nhà văn muốn chuyển tải tới bạn đọc thông qua thế giới nhân vật của mình. Trong phạm vi nhất định, chúng tôi mong đề tài mà luận văn đã chọn sẽ là cơ hội để chúng tôi tiến hành tìm hiểu các yếu tố nội dung và nghệ thuật làm nên thế giới nhân vật phong phú trong truyện ngắn Lê Minh Khuê sau năm 1975 trên tinh thần khoa học và toàn diện nhất có thể, để từ đó hướng đến cách lí giải chân thực, thuyết phục về sự độc đáo, hấp dẫn của truyện ngắn Lê Minh Khuê sau năm 1975.

2. Lịch sử vấn đề

Đã có nhiều bài viết, công trình nghiên cứu về Lê Minh Khuê và sáng tác của bà. Xem xét nội dung các bài viết, các công trình nghiên cứu, chúng tôi chia thành hai nhóm chính sau:

2.1. Những bài viết có tính khái quát về truyện ngắn Lê Minh Khuê

Nhà văn Hồ Anh Thái trong bài giới thiệu về tập truyện *Một chiều xa thành phố*, đã có đánh giá: “Lê Minh Khuê đã thực sự thuyết phục được người đọc bởi chị đã thoát ra khỏi cách nhìn nhận duy cảm, trở nên khách quan hơn, đa diện hơn, nhưng không vì thế mà kém phần nồng hậu” [79, tr. 8]. Khi tập truyện ngắn *Trong làn gió heo may* của Lê Minh Khuê ra mắt bạn đọc, Bùi Việt Thắng khẳng định: “Lê Minh Khuê là cây bút có sức bền”. Còn Lê Thị Đức Hạnh trong bài báo *Lê Minh Khuê - cây bút truyện ngắn sung sức* (Tạp chí Khoa học và phụ nữ số 2/1992) đánh giá đây là “một cây bút nữ có nhiều đóng góp về truyện ngắn. Từ hồn nhiên, trong trẻo đến sắc sảo, nghiêm ngặt, chị luôn có một chất giọng riêng”. [34, tr. 5]. Ở tập *Nhiệt đới gió mùa - tập truyện mới xuất bản của Lê Minh Khuê* (2012): Nhà phê bình Nguyễn Thị Minh Thái đánh giá: “Lê Minh Khuê đã đưa ra một cách giải thích về chiến tranh khiến người đọc rơi nước mắt” và cho rằng: “Lê Minh Khuê là một trong số ít những nhà văn Việt Nam viết về chiến tranh với một tấm lòng bao dung và nhìn thấu bản chất của nó” ; Bà khẳng định: “Khuê là người đàn bà thấu thị, luôn nhìn cuộc sống, chiến tranh bằng cặp mắt xuyên thấu, bên trong âm ỉ một tấm lòng nồng nhiệt” [90]. Ngoài ra, trong bài viết *Những ngôi sao xa xôi - một cách dựng truyện riêng của nữ nhà văn Lê Minh Khuê*, tác giả Hữu Đạt phát hiện “Ngôn ngữ chẳng có gì làm đáng mà vẫn trau chuốt, đó là cách viết ta thường gặp ở nhiều truyện ngắn khác của Lê Minh Khuê”. [22, tr. 60]. Tác giả Bùi Việt Thắng, người đã quan sát và theo dõi tỉ mỉ về tác phẩm của Lê Minh Khuê từ những sáng tác đầu tay của bà, ở bài viết *Một thế nghiệm mới của Lê Minh Khuê*, đã nhận định: “Bi kịch nhỏ chỉ có thể là một sự thể nghiệm, một phép thử của Lê Minh Khuê trong truyện ngắn. Dường như chị muốn nhập cuộc hơn, muốn uyển chuyển và hiện đại hơn trong cách viết” [84, tr. 6].

Còn nhà văn Bảo Ninh cho rằng với tập *Bi kịch nhỏ*: “bản chất truyện ngắn Lê Minh Khuê là truyện ngắn ngoài con chữ, là loại truyện được viết ra không phải cho độc giả nói chung mà cho từng người đọc một và vấn đề không phải ở xung đột, ở mâu thuẫn, ở bi kịch giữa các nhân vật trong truyện mà là bi kịch trong lòng người đọc”. [69, tr. 8]. Cũng ở tập truyện này, nhà nghiên cứu Phạm Xuân Nguyên đánh giá: “Truyện ngắn *Bi kịch nhỏ* của Lê Minh Khuê là một cố gắng của chị, của thể loại

truyện ngắn và của văn học hôm nay đi tìm lại lịch sử qua thân phận con người”. [64, tr. 26 - 31]. Mới đây nhất, Bùi Việt Thắng trong bài viết *Nhiệt đới gió mùa và nhiệt hừng văn chương* cho rằng “Truyện *Nhiệt đới gió mùa* trong bản chất là một cuốn tiểu thuyết nhưng được dồn nén lại trong một hình thức mà tác giả chỉ khiêm tốn ghi dưới là “truyện”. Nó là một tác phẩm viết về chiến tranh theo cách riêng của nhà văn, viết “thẳng vào tim đen” mọi chuyện - gạt bỏ hết thảy mọi sự vẽ vờ, đắp điểm - chỉ tập trung tối đa khoét sâu vào những “vết thương chiến tranh” khó bề chữa trị đối với những con người hoặc trực tiếp hoặc gián tiếp tham gia vào sự kiện bi hùng này”. [87]. Cũng chính tác giả này, trong một phóng sự về Lê Minh Khuê ở chương trình *Văn học nghệ thuật* của Đài truyền hình Việt Nam (kênh VTV1), ông cũng có nhận định: “Tác phẩm của nhà văn Lê Minh Khuê có rất nhiều độc giả. Dù viết về bất cứ chuyện gì, chuyện của chiến tranh, chuyện hậu quả của chiến tranh, chuyện thể thái của đời thường, chuyện vui, chuyện buồn, chuyện tốt, chuyện xấu....., tất cả màu sắc âm thanh của cuộc sống hôm nay chị đều viết với một tinh thần công dân rất cao. Mỗi tác phẩm của chị, chủ yếu là truyện ngắn, đều viết về những vấn đề của số phận con người, trong niềm vui, trong nỗi buồn, trong thăng trầm, trong tất cả cảnh ngộ.... Chính vì thế, tác phẩm của nhà văn Lê Minh Khuê có sự vang dội trong xã hội”; còn Tôn Phương Lan thì đánh giá: “Chị là người viết về cái hôm nay. Viết cho ngày hôm nay, mặc dù có những cái không phải ở thì hiện tại. Sau chiến tranh chị bắt đầu nhìn sâu vào cuộc sống và phát hiện ra những vấn đề phức tạp của cuộc sống và con người. Tôi rất ấn tượng về thái độ quyết liệt của chị đối với những cái ác, cái xấu, sự băng hoại của đạo đức trước sự tác động của đồng tiền. Chị đã có những cách nhìn, cách phát hiện vấn đề và đưa vào truyện ngắn của mình làm cho những truyện ngắn của mình có sức hấp dẫn với bạn đọc.”

Qua đó, có thể thấy sự ảnh hưởng của Lê Minh Khuê cũng như tác phẩm của bà đối với người đọc. Điều đáng chú ý hơn cả là những vấn đề được nêu ra trong các tác phẩm của nhà văn lại chính là những hiện trạng của cuộc sống đời thường đang diễn ra xung quanh chúng ta. Vì vậy, tác phẩm của Lê Minh Khuê gần gũi và gắn bó với